

A nemzetközi hallgatói migráció biztonságpolitikai kockázatainak egyes aspektusai

Dr. M. Császár Zsuzsa¹ - Bányai Bence² - Gyura Gábor³ - Farkas Marcell⁴

Abstract

Az oktatási- kulturális célú hallgatói migráció az elmúlt évtizedben, amely térbeli struktúráját tekintve eltéréseket mutat, globális jelenséggé nőtte ki magát. Ez a folyamat számos biztonságpolitikai kockázatot rejthet magában. A tanulmány a hallgatói migráció folyamatába illesztve tárja fel annak dinamizmusát és sajátosságait, illetve a vonatkozó szakirodalom és statisztikák elemzése alapján próbálja annak lehetséges rizikófaktorait bemutatni. E kockázatok kapcsán kiemelt szerepet kap a terrorizmus és az egészségügyi vonatkozás. Írásunk a Magyarországra irányuló felsőoktatási migrációval kapcsolatos jogi rendelkezések elemzésén keresztül, a rendszer hiányosságaira és az ebből fakadó lehetséges egészségügyi kockázatokra is igyekszik felhívni a figyelmet.

Kulcsszavak: hallgatói migráció, biztonságpolitika, terrorizmus, kémkedés, egészségügyi kockázatok

Abstract

Student migration with different educational and cultural purposes, which has significant differences in terms of its spatial structure, has grown into a global phenomenon over the past decades. This process may involve several security policy risks. The study aims to reveal the dynamism and the peculiarities of the process of international student migration and attempts to present potential risk factors through the analysis of relevant literature and statistics. Terrorism and healthcare are strongly related to these risks. Our paper attempts to pay attention to the shortcomings of the system and the potential (i. e. health) risks arising from it, through the analysis of the legal provisions on higher education migration to Hungary.

Keywords: student migration, security policy, terrorism, spying, health risks

¹ ORCID - 0000-0002-8472-5468, Habilitált egyetemi docens, PTE TTK, Politikai Földrajzi, Fejlesztési és Regionális Tanulmányok Tanszék

² ORCID - 0000-0001-9449-2306, Történelem – földrajz szakos tanár, PhD aspiráns

³ Doktorandusz hallgató, PTE Földtudományi Doktoriskola

⁴ Doktorandusz hallgató, PTE Földtudományi Doktoriskola

Bevezetés

A migráció napjainkra tömeges és folyamatos jelleget ölt, ami egyre több politikai és társadalmi feszültséggel jár a fogadó országokban. Azonban kevésbé köztudott, hogy a migráció egyik típusának tekinthető tanulmányi célú mobilitás⁵ is igen dinamikus fejlődést mutat. A nemzetközi hallgatói migráció egyik sajátossága (miszerint többségében a fejletlenebb térségekből a fejlettebb felé irányuló mozgásról van szó), hogy a migráció többi típusával azonos célországokat érinthet. A migrációs folyamat számos nemzetbiztonsági kockázattal rendelkezik. Ezek közül a terrorizmus – különösen a 2001. szeptember 11-i egyesült államokbeli illetve a közel múlt európai nagyvárosokat (Párizs, Nizza, Brüsszel, Barcelona stb.) érintő merényletei óta a legnagyobb biztonságpolitikai veszélyfaktorrá vált. Felvetődik a kérdés, vajon a nemzetközi hallgatói migráció hozzájárul-e közvetlenül vagy közvetve a terrorizmus erősödéséhez? Milyen más biztonságpolitikai kockázatok rejt a különböző kultúrákból, eltérő fejlettségű térségekből érkező diáktömeg a fogadó ország életére, minden napjaira? Magyarország biztonsága veszélybe kerülhet-e a növekvő külföldi hallgatószámoknak köszönhetően?

Tanulmányunkban a nemzetközi hallgatói migráció trendjének, jellemzőinek, a migráció, mint jelenség lehetséges rizikófaktorainak rövid felvázolását követően a külföldi hallgatói jelenlét egyes biztonságpolitikai kockázatait elemezzük nemzetközi jelentésekre és szakirodalomra támaszkodva. Végezetül a Magyarországra érkező külföldi hallgatók belépésének jogszabályi hátterét és a felmerülő esetleges kockázatokat elemezzük.

Nemzetközi tanulmányi migráció jellemzői

A nemzetközi hallgatói migráció napjaink felsőoktatásának egyik leginkább kutatott jelensége. Bár különböző formákban korábban is jelen volt, a mai értelemben vett folyamat az 1960-as évektől erősödött fel igazán, ugyanis ekkor jöttek létre az első főbb hallgatóáramlási útvonalak, melyek ma is a leginkább meghatározzák a trendeket. 2015-ben több mint 5 millió fő folytatott külföldön felsőoktatási tanulmányokat, 2020-ra pedig becslések szerint 7 millió felettire emelkedik a számuk. A folyamat jelentőségét mutatja, hogy a migráció tíz legfontosabb válfaját elemző migrációkutató központ (Migration Policy Institute) a 9. helyre sorolta a tanulmányi célú vándorlásokat.

A nemzetközi tanulmányi migráció térbeli folyamatként jelentős földrajzi különbségeket mutat. Globális skálán nézve a hallgatók általánosságban keletről nyugatra, valamint a nem angol nyelvű országokból az angol nyelvű országok irányába mozognak (BROOKS, R. – WATERS, J. 2013). Európát tekintve elmond-

⁵ Tanulmányunkban nemzetközi hallgatói migrációként nevezzük a folyamatot

ható, hogy a fő hallgatóáramlási irányok a szegényebb, elsősorban déli, mediterrán országokból a gazdagabb, északi térségek (elsősorban Nagy-Britannia és Írország, valamint Belgium, Dánia, Franciaország, Hollandia, Németország, Svédország) felé mutatnak (KING, R. 2003), továbbá a földrajzi közelség és a kulturális hasonlóság is fontos szerepet játszik a célország kiválasztása során (LANZENDORF, U. 2006). Azok az országok, amelyekben a tömegesedés folyamata már lefutott, illetve ahol a demográfiai folyamatok sajátosságai a felsőoktatási rendszer fenntartásának, szinten tartásának lehetőségeit korlátozzák, a külföldi hallgatók beiskolázásával tudják működtetni oktatásukat, számukra alapvető érdek minél nagyobb számú hallgató fogadása. Az egyetemek (kiváltképp a privát, üzleti alapon működő intézmények) számára a külföldi hallgatók által befizetett tandíjak közvetlen gazdasági hasznot jelentenek. Azonban a folyamat gazdasági hatásai értelemszerűen nem merülnek ki a befizetett tandíjakban, hiszen a hallgatók külföldi tanulmányaik során életvitelszerűen egy másik országban, azon belül pedig egy városban tartózkodnak, így természetesen jelentős összeget költenek szállásra, élelmiszerre és számos egyéb termékre, szolgáltatásra, ezzel közvetve munkahelyeket teremtenek és hozzájárulnak a GDP növeléséhez. Ezt igazolta az M. Császár Zsuzsa vezette kutatás is Magyarország három nagy egyetemvárosában, Pécsen, Szegeden és Debrecenben (M. CSÁSZÁR ZS. ET AL. 2017, 2018).

A migráció biztonságpolitikai kockázatai

A migrációval kapcsolatos *biztonságpolitikai kockázatok* alapvetően nyolc nagyobb csoportba sorolhatóak Kóhalmi (2016) szerint. Ezek a sokszor emlegetett nemzet- és közbiztonsági, illetve etno-kulturális és integrációs kockázatok mellett a politikai és gazdasági instabilitás, a szociális ellátás fenyegetettsége, az egészségügyi, valamint a környezeti veszélyek. A tanulmányi célú migrációval kapcsolatban, a fejezetben elsősorban a terrorizmus, mint nemzetbiztonsági kockázat, illetve a fejlődő országokból érkező hallgatók esetén a migráció egészségügyi kockázatainak rövid bemutatására kerül sor.

A terrorizmus, mint a migráció legfőbb *nemzetbiztonsági kockázata* egyértelműen azonosítható, de ezzel szoros kapcsolatban áll az *etno-szociális és integrációs kockázat* is. Az, hogy ez a rizikófaktor a valóságban mekkora, számos tényező (pl. a migráció volumene, bevándorló háttérűek szegregáltsága és integráltsága, társadalmi-gazdasági mutatók, migrációs és integrációs politika sikeresége, a terrorelhárítás hatékonysága stb.) függvénye, amit a szubjektív elemek sokasága miatt nehéz megbecsülni. Azonban a migráció és a terrorizmus konkrét összefüggéseinek vizsgálata ehhez adalékul szolgálhat.

Már a 2000-es évek elején megjelent hazánkban a téma vizsgálata (Szabó 2003), azonban a legtöbb, a migráció és a terrorizmus kapcsolatával foglalkozó tanulmány csak a 2015-ös európai menekültválságot és terrorhullámot követően

került publikálásra. Ezek alapján közvetlen összefüggés mutatható ki a két jelenléte között, hiszen az elkövetők minden esetben (39 ilyen támadás történt 2010-2017 augusztusa között bevándorló *hátterű személyek*. Ez viszont azt is jelenti, hogy állampolgárságukat tekintve a támadók már többnyire a felmenőiket befogadó országok dokumentumaival rendelkeznek, elsősorban többségük (pl. a párizsi és barcelonai merényletek elkövetőinek kivételével) másod- és harmadgenerációs bevándorló (Rostoványi 2016; Ambrus 2018). Az ő esetükben az általuk sokszor kilátástalannak ítélt gazdasági helyzet, a munkaerőpiaci elhelyezkedés nehézsége, az oktatási lehetőségek szűkössége, az általános katasztrofális érzése és emiatt a többségi társadalomtól való távolságtartás, egyes általános normák, szabályok el nem fogadása, különálló (párhuzamos) társadalmi berendezkedések meghonosítása vezet a sikertelen integrációjukhoz (Póczik 2016; Rostoványi 2016).

Ezzel párhuzamosan kijelenthető, hogy az *illegális migrációnak* csak érintőleges, esetleges kapcsolatai figyelhetők meg a terrorizmussal (pl. a párizsi merényletek Európába jutása), egyértelmű összefüggést egyelőre nem lehet megállapítani. Ez egyelőre annak ellenére szintén igaz a *menekült- vagy oltalmazott státusszal* rendelkezőkre, hogy a két németországi (Würzburg, Ansbach), egy londoni és a finnországi Turkuban elkövetett merényletek esetében az elkövetők vagy a kitervelők között korábban menedékkérelemért folyamodó személyeket találunk, de rajtuk kívül is számos egyéb megghiúsult merénylet kapcsán is humanitárius védelmet élvező személy a gyanúsított (Böröcz 2014; Ambrus 2018). Európába igyekvők tömegei azonban éppen az Iszlám Állam, a talibán és egyéb radikális iszlamista szervezetek fegyveres támadásai, merényletei előtt menekülnek a térségünkbe. Az illegális migrációval, mint nemzetbiztonsági kockázattal azonban egyértelműen számolni kell, és a sajátosságai (pl. az ezzel összefüggő emberkereskedelem) miatt eltérő eszközökkel kell kezelni (Nagy 2017). Nem szabad elfeledkeznünk azonban arról a tényről sem, miszerint a terrorizmussal leginkább sújtott térségekből tanulói vízummal a legkönnyebb többek között hazánkba, ezáltal pedig az Európai Unióba legális úton bejutni, mindez pedig valós biztonságpolitikai kockázattal, a vízumot odaítélők esetében pedig kiemelt felelősséggel jár. Fontos megemlíteni, hogy bár a 21. századi Európában a bevándorló hátterűekkel összefüggő terrorizmus erőteljesen összekapcsolódik az *iszlám radikalizmussal*, addig ez globálisan nem jelenthető ki egyértelműen, hiszen többek között az Egyesült Államok vagy a latin-amerikai országok esetében ezek aránya elenyésző. Ugyanakkor az európai muszlimok nagyobb hányada integrációpárti és a terrorizmussal, az erőszakos dzsiháddal szemben egyértelműen elutasító állásponton van (Rostoványi 2016).

Az egészségügy oldaláról is tömeges kockázatként jelentkezett a 2015-ös migrációs válság során ideérkezők szűrése, az esetleges járványveszély megelőzése, illetve az út során szerzett számos sérülés, egészségügyi problémák kezelése, orvoslása. A probléma azonban a hallgatói migráció esetében is fennáll, hi-

szen a fejlődő országok számára biztosított ösztöndíjprogramokkal olyan térségből is érkeznek hallgatók, ahol a járványveszély mindennapos, a különböző fertőzések, betegségek (kiemelten a malária, hepatitis A és B, tífusz, TBC, HIV stb.) pedig a lakosság nagyobb részét érintik. A szűrés az ő esetükben is kiemelt fontossággal bír, hiszen a beérkező hallgatóval érintkező bevándorlási és oktatási szakemberek, a szolgáltató szektorban dolgozók, hallgatótársak stb. immunrendszere nem rendelkezik az alapvetően eltérő higiéniai viszonyokkal jellemezhető államokból érkezők által hordozott baktériumokkal és kórokozókval szembeni védekezés képességével (Kőhalmi L. 2016, Póczik Sz. 2016). A vízumkérelem megszerzésének egyik kívánalma az orvosi vizsgálatok megléte, amelyért a fogadó ország felel. E vizsgálatok szabályozottsága és lebonyolítása országonként jelentős minőségbeli eltérést mutathat.

A tanulmányi célú migráció, a terrorizmus és más biztonságpolitikai veszélyforrások kapcsolata

A nemzetközi hallgatói migrációnak számos pozitív hatása mellett biztonságpolitikai kockázatai is lehetnek. Ezek közül jelen fejezetben elsősorban a terrorizmus kérdésével foglalkozunk, illetve azzal, hogy a terrorizmus ellen hozott biztonsági intézkedések hogyan hatnak a nemzetközi oktatásra, akadályozzák, fékezik-e a hallgatók beáramlását. A fentiek mellett a különféle információk vagy technológiák megszerzésére irányuló kísérletekre is hozunk példát illetve az egészségügyi kockázatokkal foglalkozunk.

Az elmúlt években az Európai Unió tagállamaiban elkövetett iszlamista terrortámadások kapcsán elmondhatjuk, hogy e brutális cselekmények elkövetői a másod- illetve harmadik generációs bevándorlók közül, valamint menekült státusszal rendelkező, arra váró, vagy az EU-ban illegálisan tartózkodó személyek köréből kerültek ki.

Ellentétben az USA-ban tapasztaltakhoz, elkövetett terrorista akciókkal, itt nem találunk külföldről (esetünkben az Európai Uniótól kívülről) érkező, felsőoktatásban résztvevő diákokat. E tények ismeretében kijelenthetnénk, hogy nincs kapcsolat a tanulási célú migráció és az egyre gyakoribbá váló erőszakos cselekmények között, azonban a képet árnyaltabbá teszi, ha megvizsgáljuk egyes muszlim többségű országok, illetve területek magasabb iskolai végzettséggel rendelkező muzulmán vallású lakosság terrorizmushoz, mint eszközhöz való viszonyulását. Egy 2001-ben készült felmérés rámutat, hogy Ciszjordánia és a gázai övezet palesztin lakosságának körében a 12 évnél többet tanult személyek 68%-a, a legfeljebb 11 évet tanultak 63%-a, míg az írástudatlanok csupán 40%-a tartja legitimnek ezeket a fegyveres akciókat. (ROSTOVÁNYI 2004) Egy másik felmérés, amely közvetlenül a 2001. szeptember 11.-i terrortámadások után készült, 25-41 év közötti, magasan iskolázott szaúd-arábiai polgárok véleményét vizsgálva megállapította, hogy 95%-uk rokonszenvez az *Al-Qaidával* (ATRAN 2003) Ez különö-

sen érdekes, ha figyelembe vesszük, hogy Szaúd-Arábia is a különféle terrorcselekmények kedvelt célpontja. Láthatjuk tehát, hogy a magasabb iskolai végzettség (különösen a Közel-Keleten) sok esetben nem kizárja, ellenkezőleg akár növelheti is a terrorizmus elfogadottságát. Ennek tükrében a muszlim országokból érkező, európai felsőoktatási intézményekben tanuló diákok, ha közvetlen módon nem is, mégis biztonsági kockázatot jelenthetnek, hiszen a terrorizmus fogalma nem merül ki a konkrét cselekményekben, annak támogatottsága is veszélyfaktort jelent. Szintén nem elhanyagolható, hogy a terrorszervezetek vezetői között jócskán találunk magasan képzett személyeket, elég *Osama bin Ladenre* gondolnunk. *Osama Bin Laden* személye és élettörténete különösen releváns számunkra, ha figyelembe vesszük, hogy egy időben Drezdában folytatott mérnöki tanulmányokat.

Ennek tudatában érdemes áttekintenünk, hogy a leginkább terror sújtotta országokból érkezett tanulók mekkora számban illetve arányban vannak jelen a németországi felsőoktatási intézményekben. Németország részletes elemzése indokolt, hiszen az Európai Unió vezető hatalma, amely számos terrortámadás áldozata volt az elmúlt években. A terrorizmus mértékét vizsgáló *Global Terrorism Index* szerint 2017-ben a terrorizmusnak leginkább kitett 10 ország sorrendben a következő: Irak, Afganisztán, Nigéria, Szíria, Pakisztán, Jemen, Szomália, India, Törökország és Líbia.⁶ Az ezekből az országokból érkezett hallgatók számát illetően Német Szövetségi Statisztikai Hivatal 2016/2017-es téli szemeszterre vonatkozóan közzétett felsőoktatásról közzétett jelentése⁷ alapján a török, indiai, szíriai, nigériai, líbiai és pakisztáni diákok számáról rendelkezünk adatokkal. Az Indiával kapcsolatos adatok esetünkben elhanyagolhatók, hiszen India, bár jelentős muzulmán népességgel rendelkezik, nem muszlim többségű ország. India nélkül, az öt muzulmán többségű ország összesen 50.476 tanulója folytatott felsőfokú tanulmányokat Németországban. Ezzel a számmal ezek a diákok az összes külföldről érkező hallgató (358.895 fő) 14%-át teszik ki. Amennyiben Indiát is számításba vesszük, ez az arány 18,4%, tehát a Németországban felsőfokú tanulmányokat folytató diákok közel 1/5-e a legveszélyeztetettebb országokból származott ebben az időszakban.

Érdemes közelebbről vizsgálni az Amerikai Egyesült Államokat is, ahol sajnálatos okokból immár több évtizednyi tapasztalat és elemzés áll rendelkezésre a témához kapcsolódóan. A kiindulópont itt az ország történetének egyik legna-

⁶ Global Terrorism Index Report 2017. 10. oldal
(<https://drive.google.com/file/d/1SfpFJB8EVuoDPJ2yJyDOoilR1yKzsXkf/view> letöltés dátuma: 2018.05.18.)

⁷ Bildung und Kultur- Studierende an Hochschulen (Statistisches Bundesamt)
(https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/BildungForschungKultur/Hochschulen/StudierendeHochschulenEndg2110410177004.pdf?__blob=publicationFile letöltés dátuma: 2018.05.18.)

gyobb traumáját okozó 2001. szeptember 11-i terrortámadás, melynek előkészítói között diákvízummal érkező személyt is találunk, és – amint látni fogjuk – további halált okozó erőszakos cselekmények elkövetői között is találunk külföldi diákokat.

Az FBI a 2001. szeptember 11-i támadást követően éveken keresztül felhívta a Kongresszus figyelmét arra a veszélyre, hogy egyes, terrorizmust támogató államok olyan céllal finanszírozzák a hallgatók amerikai tanulmányait technológiai szakterületeken, hogy azok később tömegpusztító fegyverek gyártásában is részt vehessenek (URIAS-YEAKEY 2005). Szintén aggályokat ébreszt, hogy a bevándorlási hatóságok a szeptember 11-i támadások után több mint ezer arab vagy muszlim diákot sikertelenül próbáltak meg lokalizálni pedig ötödükkel terrorizmussal kapcsolatos kihallgatás miatt próbálták meg felvenni a kapcsolatot. Mivel mind az 1993-as, első World Trade Center elleni merényletben, mind a 2001. szeptember 11-i támadásban részt vett diákvízummal rendelkező terrorista, logikus volt, hogy a 2001-ben elfogadott Patriot Act rendelkezett arról is, hogy egy sokkal naprakészebb, részletesebb, elektronikus nyilvántartást vezessenek a külföldi diákokról. Emellett az új szabályozás hatására nehezebb lett magát a diákvízumot is megszerezni, ami főként a muszlim férfiak vízumigénylésének lassításában, akadályozásában volt tetten érhető. A szabályozás hatályba lépését követően, 2003-tól 2,4 százalékkal visszaesett a felvett külföldi hallgatók száma, ami az USA számára jelentős bevételi forrás csökkenést is jelentett (URIAS-YEAKEY 2005).

A terrorizmus-ellenes intézkedések nemzetközi oktatásra gyakorolt nem szándékolt következményeit más elemzések is vizsgálták. Egy az Egyesült Államok Kongresszusa számára készített jelentés (KNEZO 2002) a felsőoktatásra és kutatás-fejlesztésre fókuszálva elemzi a szeptember 11 utáni kormányzati biztonságpolitikai lépések hatásait. A fent már említett diákvízum-korlátozás valamint a külföldi hallgatók fokozottabb nyilvántartása és felsőoktatásban való nyomon követése mellett az USA-ban számos olyan intézkedés került foganatosításra, melyek valamilyen formában a tudományos és technikai adatokhoz, információkhoz való hozzáférést korlátozták a külföldi diákok és kutatók számára. Az idézett tanulmány elemzi az ezekkel kapcsolatban felvetett az aggályokat, ellenérveket. Ezek arra hivatkoznak, hogy a korlátozások csökkenthetik az amerikai technológia versenyképességét, jelentős költségekkel terhelhetik az egyetemeket és kutatóintézeteket, miközben a tudományos információk áramlásának szabadsága is csorbát szenvedhet.

Egy évtizeddel később, az időközben bekövetkezett további incidenseket is figyelembe véve új elemzések születtek az USA-beli terrortámadások elkövetőinek származását vizsgálva. Eszerint az 1975 és 2015 közötti időszakban a 3432 halálos áldozattal járó, az USA területén elkövetett terrortámadások 88 százalékát külföldön születettek követték el, akik korábban bevándorlóként vagy turistaként léptek az USA területére (NOWRASTEH 2016). Az analízis során azt is

vizsgálták, hogy a külföldi terroristák milyen vízummal utaztak be az országba. Az adatok azt mutatták, hogy az elemezett 40 évben az összesen 154 külföldi születésű terroristából 19 érkezett diákvízummal, és ők összesen 158 halálesetet okoztak. (Köztük olyan is volt, aki a szeptember 11-i támadásban is részt vett, de abban az esetben az összes többi (18) elkövető viszont turista vízummal tartózkodott az USA-ban.) Ezzel a diákok (vagy legalábbis diákvízummal rendelkezők, hiszen nem feltétlenül kezdték meg ténylegesen tanulmányaikat) a második legnagyobb kategóriát képezik a külföldön született terroristák között, igaz messze lemaradva a turistáktól (NOWRASTEH 2016). A tanulmány azonban rámutat, hogy a merényletekben érintett 19 érintett személy az akkori, több mint 24 ezer diákvízum-birtokosból csak elenyésző, 0,08 százalékos arányt tesz ki. Más szóval, minden 1,272 millió, vízumot kapó diákra jut egy olyan, aki később terrorcselekményben vesz részt. A tanulmány mindezek alapján indokolatlannak és aránytalanoknak tartja, hogy a terrorfenyegetés miatt korlátozzák a diákvízumok (vagy más vízumok) kiadását.

Van azonban egy további szempont a kérdéskörben, amiről nem szabad megfeledkezni. Amennyiben el is fogadjuk, hogy nincs közvetlen összefüggés a tanulási célú migráció és a terrorfenyegetettség között, egy másik oksági kapcsolat még létezhet. Érdemes foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy a külföldi hallgatók fogadása és a „végleges” bevándorlók között milyen erősségű kapcsolat van. Egy, 78 ország bevándorlási adatait tartalmazó adatbázis elemzése szerint az Egyesült Államokban tanuló külföldi diákok fontos előrejelzői a későbbi migrációnak. Egy igen erős regressziós összefüggés mutatható ki, miszerint a külföldi diákok számában bekövetkező 10 százalékos emelkedés – ceteris paribus - 0,94 százalékkal növelheti az USA-ba való (végleges) bevándorlást (Dreher-Poutvaara 2011). Ez alapján pedig, amennyiben a migráció és a terrorizmus között van összefüggés, akkor - hosszabb távon és áttételesen – a tanulási célú (átmeneti) migráció is hozzájárulhat a terrorkockázatok növekedéséhez a végleges bevándorlás meg-alapozásával.

A külföldi hallgatók jelenlétének egy másik fontos biztonságpolitikai veszélyforrása lehet különféle technológiák megszerzésére irányuló kísérlet, kémkedés is. Ilyen esetre az USA-ból rendelkezünk példával. 2009-ben a *Columbia Business School*, *Cynthia Murphy* álnevet használó hallgatója kapott utasításokat az anyaország titkosszolgálatától arra vonatkozóan, hogy próbáljon olyan professzor(ok) közelébe kerülni, akik titkos információk birtokosai lehetnek.⁸ A külföldi hallgatók ezen felül közvetlen módon is veszélyforrást jelenthetnek. Egy konkrét példát kiemelve elgondolkodtató *Khalid Ali-M Aldawsari* esete, aki a

⁸ Higher Education and National Security- The Targeting of Sensitive, Proprietary and Classified Information on Campuses of Higher Education. U.S. Department of Justice Federal Bureau of Investigation. 2011. 5. oldal (<https://www.fbi.gov/file-repository/higher-education-national-security.pdf/view> letöltés dátuma: 2018.05.18.)

2011. februári letartóztatásáig a *Texas Tech University* vegyészmérnök hallgatója volt. Az ellene felhozott vád tömegpusztító (esetünkben feltételezhetően biológiai) fegyver létrehozására irányuló kísérlet volt. *Aldawsarinak* külső támogatója is volt a diák státusz elnyerésében, hiszen a már említett korlátozás miatt hivatalosan azt nem kaphatta volna meg. Ez a személy anyagilag is segítette a „tanulót”, ezzel biztosítva a „szükséges támogatást a dzsihádroz.”⁹

A terrorizmus szempontjából kockázatosnak minősülő országokból érkező hallgatók esetében számolnunk kell azzal az eshetőséggel is, hogy az érkezésüket követően változik meg az attitűdjük a fogadó közösséget illetően, és a kezdeti békés hozzáállást felváltja a gyűlölet. Ezt a folyamatot számos tényező befolyásolhatja úgy, mint a diszkrimináció, a társadalmi izoláció (ALGHAMDI-OTTE 2016) és a megalázottság érzése (HORGAN 2017), melyek felboríthatják az egyén lelki egyensúlyát annyira, hogy fogékonnyá váljon a radikális eszmékre. Ezek mind olyan tényezők, amik nem csupán a második- vagy harmadik generációs bevándorlók, a menekültként érkezők, hanem a tanulmányi céllal érkezők esetében is megnyithatják a kaput a radikalizáció előtt.

A felsőoktatásban részt vevő hallgatók egészségügyi kockázatot is jelenthetnek. Míg a terrorista cselekmények pártolása vagy végrehajtása a személy saját döntésén alapul, a különféle betegségek esetleges megléte azonban független az egyén szociológiai tényezőitől. Az egészségügyi kockázat ilyen jellegű természete lehetővé teszi, hogy a felsőoktatásban részt vevő tanulók körétől függetlenül, a migráció egészére vonatkozóan foglalkozzunk a kérdéssel. Ilyen szempontból különösen az afrikai országokból érkezők jelenthetnek kockázatot. Egyes betegségek, mint az ebola kapcsán ugyan csak elszigetelt esetekről beszélhetünk, ám más betegségek, például a HIV vírus a szubszaharai országokban (ide tartozik Nigéria is, amely a legnagyobb számú hallgatót kibocsátó ország) a fertőzöttek száma meghaladja a 25 millió főt (AMUCHE- EMMANUEL-INNOCENT 2017). Ugyanebben a régióban található a TBC által leginkább sújtott 10 ország közül 8.¹⁰

A tuberkulózis esetében fontos kiemelni, hogy hasonlóan sok egyéb trópusi betegséghez, cseppfertőzés útján terjed, könnyen fertőz akár a lappangási időszakban is. A tényeket figyelembe véve tehát a hallgatói migráció egészségügyi kockázataival is számolnunk kell.

⁹ uo. 5. oldal

¹⁰ The health of the people- African Regional Health Report 2014. WHO report. 2014. (<http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/137377/9789290232612.pdf;jsessionid=5B851B84CDB6C82F37D544653BF1E969?sequence=4> letöltés dátuma: 2018.05.19.)

A tanulmányi célú migráció és kockázatai Magyarország esetében

A befelé irányuló nemzetközi hallgatói migráció egyre hangsúlyosabb szerepet kap a magyar felsőoktatásban is. Évről évre emelkedik azok száma, akik külföldi állampolgárként hazánkban folytatnak felsőoktatási tanulmányokat: a gyors növekedést jól mutatja, hogy míg a 2010/2011-es tanév őszi félévében 18 850, addig hat évvel később már 28 628 külföldi hallgató tanult Magyarországon. Hazánkban a teljes idejű képzéseket figyelembe véve hagyományosan az orvosképzés a legnépszerűbb a külföldi hallgatók körében, mely jelenleg négy egyetemünkön található meg: ezek a fővárosi Semmelweis Egyetem, a Debreceni Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem, valamint a Szegedi Tudományegyetem. Az orvosi képzésben hatalmas stratégiai előnyt jelent Magyarország számára, hogy a küldő országokban létszámkorlátok vannak és számukra költséghatékonyabb ez a megoldás. De nem elhanyagolható szempont az alacsonyabb tandíj és relatíve olcsóbb megélhetés a nyugati országokhoz képest. Az orvosi képzéseink mellett egyre több másik képzési terület – műszaki képzések, közgazdasági, informatikai, nemzetközi tanulmányok stb. - válik népszerűvé a külföldi hallgatók számára, így a további sikeres toborzás érdekében egyre több egyetemünkön indulnak újabb és újabb tandíjas angol nyelvű képzések. Külön jogi kategóriát alkotnak azok a külföldi hallgatók, akik a *Stipendium Hungaricum*^{11 12} nevű program keretei között ösztöndíjasként folytatnak tanulmányokat magyar felsőoktatási intézmények nappali rendszerű képzésein. Esetükben a képzés ingyenes, ezen felül lakhatási hozzájárulást, ösztöndíjat, biztosítást és egészségügyi biztosítást is kapnak a képzés szintjétől függően. Hozzájuk hasonlóan kisszámú ösztöndíjas programban ingyenesen tanulnak az üldözött keresztények egyes csoportja is. Jelenleg több mint 160 országból érkeznek hazánkba tanulási céllal.

Külön vizsgálatot érdemel annak elemzése, hogy a külföldi hallgatók jelenléte mennyiben jelent valóságos migrációs kockázatot hazánk számára. A fejlődő világban zajló társadalmi- gazdasági átalakulás következtében megnőtt az érdeklődés az oktatási lehetőségek iránt, ez egy szűk felsőosztály számára a külföldi tanulás szándékával is együtt jár. Van olyan vélemény, miszerint pénzügyi, befektetési szempontok vizsgálata alapján, szinte célszerűbb a jogszerű, külföldi tanulást választani, mint vállalni az illegális migrációban való részvétel kockázatát. Igaz, a szerzők hozzáteszik, hogy ez azzal jár, hogy a tanulmányi migrációt választóknak rendelkeznie kell okmányokkal, nyelvtudással és befejezett előtanulmányokkal.

¹¹ 285/2013. (VII. 26.) Korm. rendelet a *Stipendium Hungaricum*ról
(<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300285.kor> letöltés dátuma: 2018.05.28.)

¹² *Stipendium Hungaricum* Program Működési Szabályzata (http://web.unimiskolc.hu/files/6650/Stipendium%20Hungaricum%20szab.%20275_2017.pdf letöltés dátuma: 2018.05.28.)

Ha a hazánkba érkező külföldiek összetételét vizsgáljuk, különösen a szub-szaharai országokból érkezők kapcsán merülhet fel az a szándék, hogy az illegális migráció helyett a tanulmányi célú beutazást vállalják (SZATMÁRI P. – SUHA GY. 2015). Ez idáig komoly biztonsági kockázattal rendelkező diákcsoportokat nem tártak fel, vagy nem vált ismertté jelenlétük. Ugyanakkor vannak olyan vélemények, hogy mivel a hazai felsőoktatási intézmények minőségi előképzettséggel rendelkező, a tanulás iránt elkötelezett, de migrációs szempontból csak mérsékelt kockázatot jelentő hallgatókat kívánnak fogadni, amely hosszú távon versenyhátrányt jelent és ez távol áll a globalizálódó oktatási piac realitásaitól. A tapasztalatok alapján ugyanis jelentős igény lenne Indiában, Bangladesben, Pakisztánban, Afganisztánban, Nepálban, a volt FÁK-térségben, GCC-országokban a magyar felsőoktatási intézmények kínálatára (SZATMÁRI P. – SUHA GY 2015).

A magyarországi felsőoktatási képzésben való részvételre jogosultak körét a nemzeti felsőoktatásról szóló, 2011. CCIV. törvény¹³ határozza meg. A vonatkozó jogszabályok különbséget tesznek a külföldről érkezett hallgatók között aszerint, hogy az Európai Gazdasági Térség¹⁴ államaiból¹⁵ vagy azon kívüli, harmadik országból¹⁶ érkeztek-e. Esetünkben a harmadik országból érkezettek személyekre vonatkozó rendelkezések¹⁷ a relevánsak. Azok a harmadik országbéli állampolgárok, akik Magyarországon szeretnének felsőfokú tanulmányokat folytatni, 90 napot nem meghaladó ittlét esetén érvényes úti okmánnyal és vízummal kell, hogy rendelkezzenek. 90 napot meghaladó, de 180 napon belüli tartózkodáskor a személynek, több kritériumnak is meg kell felelnie. Beutazása és tartózkodása céljának meghatározásán, illetve a kötelező úti okmány és vízum meglétén túl anyagi fedezetét, hallgatói jogviszonyát és nyelvtudását is igazolnia kell, valamint tanulmányai alatt szállás- vagy lakóhellyel is szükséges rendelkeznie valamint nem állhat kiutasítási vagy beutazási és tartózkodási tilalom alatt. A harmadik országbéli állampolgárok tartózkodási engedélye, Magyarországon működő magyar illetve külföldi, köznevelési vagy felsőoktatási intézmény nappali tanulói

¹³ 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról.

(<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100204.tv> letöltés dátuma: 2018.05.28.)

¹⁴ Tobábbiakban: EGT

¹⁵ 2007. évi I. törvény

a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0700001.TV> letöltés dátuma: 2018.05.28.)

¹⁶ 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0700002.TV> letöltés dátuma: 2018.05.28.)

¹⁷ 114/2007. (V. 24.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700114.kor> letöltés dátuma: 2018.05.28.)

jogviszony meglétéhez kötött. Két évet nem meghaladó tartózkodás esetében az engedély időtartama a képzés időtartamához igazodik, hosszabb ittlét esetén ez az engedély kerül meghosszabbításra. Az engedélyek kiadása, illetve meghosszabbítása a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal regionális igazgatóságának hatáskörébe tartozik.

A hazánkban tanuló külföldi diákok kapcsán eddig csak néhány esetben tudunk kisebb problémákról, konfliktusokról. Ezek az esetek többnyire szórakozóhelyeken történt atrocitások,¹⁸¹⁹ de gazdasági célú visszaélésekről is tudunk, miszerint a „hallgatók” érkezésüket követően a tanulás helyett valamilyen illegális tevékenységbe vagy vállalkozásba kezdenek.²⁰

Vélhetően a nemzetközi hallgatói migráció Magyarországra leselkedő legnagyobb biztonságpolitikai kockázata az egészségügyi.

A harmadik országbeli állampolgárok itt tartózkodása kapcsán végzett egészségügyi kockázatok feltárásának mikéntjéről és kezeléséről a már bemutatott 114/2007. (V. 24.) Kormányrendelet 48. paragrafusában ad útmutatást. Ezek szerint *„a harmadik országbeli állampolgár tartózkodási engedély iránti kérelmében köteles nyilatkozni arról, hogy tudomása szerint az egészségügyért felelős miniszter rendeletében meghatározott betegségben szenved-e, fertőzőképes, illetve kórokozó hordozó állapotban van-e, illetőleg közegészséget veszélyeztető betegség, fertőzőképes, illetve kórokozó hordozó állapot fennállása esetén részesül-e kötelező és rendszeres ellátásban.”*²¹ A rendelet kapcsán a legfontosabb kiemelnünk azt, hogy csak abban az esetben foganatosít orvosi vizsgálatot vagy kezelést, ha a nyilatkozattévő a kérvényében kóros állapotáról nyilatkozott. Amennyiben az illető a fertőző betegségről nem tud vagy eltitkolja azt, semmilyen orvosi vizsgálaton nem kell részt vennie, az esetleges szükséges kezelésben nem köteles részesülnie. Ez egy olyan biztonsági rés, amely komoly egészségügyi kockázatokat rejt. Ennek a veszélyforrásnak egy magyarországi példája annak a Pécsi Tudományegyetemen tanuló kenyai hallgatónak az esete, akinél 2017 augusztu-

¹⁸ Tömegverekedés volt egy szegedi diszkóban. (<http://www.vasarhely24.com/kek-hirek/tomegverekedes-volt-egy-szegedi-diszkoban> letöltés dátuma: 2018.06.08.)

¹⁹ Együtt fordultak a biztonságiak ellen a verekedő izraeli és nigériai diákok. (<http://regi.sofar.hu/hu/node/90974> letöltés dátuma: 2018.06.08.)

²⁰ Zámbo Katalin: Tanulmány a külföldi diákok bevándorlásáról az Európai Unióba. Magyarország nemzeti jelentése az EMH részére. Európai Migrációs Hálózat jelentés. 2012. (http://emnhungary.hu/sites/default/files/a_kulfoldi_diakok_bevandorlasarol_az_europai_unioba_2012.pdf letöltés dátuma: 2018.06.18.)

²¹ 114/2007. (V. 24.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról 48. § (1).

sában fertőző TBC-t állapítottak meg. Mire a betegség diagnosztizálására sor került, emberek százaival érintkezhetett.²²

Összegzés

A napjainkban egyre nagyobb méreteket öltő migráció, számos pozitív gazdasági, illetve kulturális hozadéka mellett egyre inkább felszínre hozza a folyamattal járó etnikai-vallási és szociális feszültséget, mely veszélyfaktorai közül a terrorizmus okozhatja a legnagyobb károkat rövid-, és hosszútávon egyaránt. E mellett a kémkedés, illetve az üzleti hírszerzés okozta negatív hatások is jelentősek lehetnek. Az EGT- kívüli, harmadik országokból érkező migráció, beleértve a hallgatói mobilitást is, növekvő tendenciát mutat. Ennek oka, hogy a diák státusz megszerzése az Európai Unióba történő bejutás egy legitim módja. Ez a jelenség nagyobb körültekintésre illetve óvatosságra ad okot, hiszen a terrorizmus és az illegális hírszerzés lehetősége mellett az egészségügyi kockázatok is jelentősek lehetnek az ezen országokból érkezők esetében. Az utóbbi aspektus különösen releváns Magyarország vonatkozásában, hiszen a jogi szabályozás hiányosságai-ból adódóan az országunkba érkezők, így a külföldi hallgatók egészségügyi állapota sem ellenőrzött.

Felhasznált irodalom

- Alghamdi H.-Otte S.(2016): The Challenges and Benefits of Study Abroad. In: International Journal of Humanities and Social Science. 2016. 16-22. (http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_6_No_5_May_2016/2.pdf letöltés dátuma: 2018.05.19.)
- Ambrus A. (2018): A tömeges migráció és az iszlamista terrorizmus közti kapcsolat az Európai Unióban. In: SVKK Elemzések 2018: Paper 11. 19 p.
- Amuche J. Emmanuel I. E. (2017)- HIV/AIDS in sub-Saharan Africa:
- Current status, challenges and prospects. In: Asian Pacific Journal of Tropical Disease 2017; 7(4): 239-256. (https://www.researchgate.net/publication/316598262_HIVAIDS_in_sub-Saharan_Africa_Current_status_challenges_and_prospects letöltés dátuma: 2018.05.19.)
- Atran S. (2003): Genesis of Suicide terrorism. Science, American Association for the Advancement
- of Science, 2003. 299. 1534-1539. oldal (https://www.researchgate.net/publication/10867816_The_Genesis_of_Suicide_Terrorism letöltés dátuma: 2018.05.18.)

²² PTE ÁOK, Művelési Medicina Tanszék, Migráció-egészségügyi Tanszéki Csoport munkanyaga, kézirat

- Böröcz M. (2014): Az illegális migráció és a terrorizmus közti összefüggések vizsgálata. In: *Terror & Elhárítás* 2014:(2) pp. 1-20.
- Császár Zs.-Alpek L. (2018): A nemzetközi hallgatók vidéki egyetemvárosokra gyakorolt gazdasági szerepe Magyarországon Pécs példáján. In: *KÖZÉP-EURÓPAI KÖZLEMÉNYEK* 11:(2) pp. 30-41. (2018)
- Császár Zs. – Wusching T. (2017): International Students' Impact On The Economic Life Of A City, Based On A Case Study From Pécs In: Duško Dimitrijević, Milovan Radaković (szerk.) *Dunavska Strategija Evropske Unije* U 21. Veku. 346 p.
- Horgan G. J. (2017): Psychology of Terrorism: Introduction to the Special Issue. In: *American Psychologist* © 2017 American Psychological Association 2017, Vol. 72, No. 3, 199–204.
(https://www.researchgate.net/publication/316045659_Psychology_of_Terrorism_Introduction_to_the_Special_Issue#pf6 letöltés dátuma: 2018.05.19.)
- Kőhalmi L. (2016): A migráció néhány biztonságpolitikai összefüggése. In: *Szakmai Szemle* 11:(4) pp. 81-100.
- Knezo, G. J. (2002): Possible Impacts of Major Counter Terrorism Security Actions on Research, Development, and Higher Education. Congressional Research Service Report for Congress
- Nagy M. (2017): Migráció és terrorizmus: Adalékok a 2015. novemberi párizsi terrortámadások társadalmi-politikai hátteréhez. In: BESENYŐ J. – MILETICS P. szerk. (2017): *Szemelvények a XXI. századi migráció témaköréből.* pp. 71-79.
- Nowrasteh, A. (2016): Terrorism and Immigration - A Risk Analysis. Cato Institute Policy Analysis, September 13, 2016, Number 798.
- Szabó A. F. (2003): A terrorizmus elleni küzdelem és a nemzetközi migráció. In: *Felderítő Szemle* 2:(3) pp. 58-65.
- Póczik Sz. (2016): Nemzetközi migráció, biztonságpolitika, biztonság. In: Tarrósy I. – Glied V. – Vörös Z. szerk. (2016): *Migráció a 21. században.* 396 p.
Pécs: Publikon Kiadó, 2016. pp. 103-137.
- Ritecz Gy. (2016): A terrorizmus és a migráció viszonya a számok alapján. In: *Acta Humana* 4:(5) pp. 103-123.
- Rostoványi Zs. (2004): AZ ISZLÁM ÉS A NYUGAT- INTERPRETÁCIÓK ÖSSZECSAPÁSA, AVAGY A KÖLCSÖNÖS FENYEGETETTSÉG MÍTOSZA ÉS VALÓSÁGA. CORVINA KIADÓ KFT. BUDAPEST. 2004. 112. OLDAL
- Rostoványi Zs. (2016): Iszlám, migráció, terrorizmus. In: *Ezredvég* XXVI:(3) pp. 129-147.
- Szatmári P. – Suha GY. (2015): Felsőoktatási lehetőségek a magyar gazdaságdiplomácia stratégiájában In: *Polgári Szemle* 1-3 szám

(http://epa.oszk.hu/00800/00890/00060/EPA00890_polgari_szemle_2015_1-3_669.htm)

- Urias A.D.-Yeakey C.C. (2005): International Students and U.S. Border Security. In: The NEA Higher Education Journal, p. 187-198. (http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.nea.org/assets/img/PubThoughtAndAction/TAA_05_18.pdf letöltés dátuma: 2018.05.18.)

Internetes források

- Global Terrorism Index Report 2017. 10. oldal (<https://drive.google.com/file/d/1SfpFJB8EVuoDPJ2yJjDOoIR1yKzsXkf/vi>) letöltés dátuma: 2018.05.18.)
- Bildung und Kultur- Studierende an Hochschulen (https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/BildungForschungKul-tur/Hochschulen/StudierendeHochschulenEndg2110410177004.pdf?__blob=publicationFile) letöltés dátuma: 2018.05.18.)
- Higher Education and National Security- The Targeting of Sensitive, Proprietary and Classified Information on Campuses of Higher Education U.S. Department of Justice Federal Bureau of Investigation. 2011. 5. oldal (<https://www.fbi.gov/file-repository/higher-education-national-security.pdf/view>) letöltés dátuma: 2018.05.18.)
- The health of the people- African Regional Health Report 2014. WHO report. 2014. (<http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/137377/9789290232612.pdf;jsessionid=5B851B84CDB6C82F37D544653BF1E969?sequence=4>) letöltés dátuma: 2018.05.19.)
- 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról. (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100204.tv>) letöltés dátuma: 2018.05.28.)
- 2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0700001.TV>) letöltés dátuma: 2018.05.28.)
- 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0700002.TV>) letöltés dátuma: 2018.05.28.)
- 114/2007. (V. 24.) Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700114.kor>) letöltés dátuma: 2018.05.28.)

- 285/2013. (VII. 26.) Korm. rendelet a Stipendium Hungaricumról (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300285.kor> letöltés dátuma: 2018.05.28.)
- Stipendium Hungaricum Program Működési Szabályzata (http://web.unimiskolc.hu/files/6650/Stipendium%20Hungaricum%20szab.%2020275_2017.pdf letöltés dátuma: 2018.05.28.)
- Zábó Katalin: Tanulmány a külföldi diákok bevándorlásáról az Európai Unióba. Magyarország nemzeti jelentése az EMH részére. Európai Migrációs Hálózat jelentés. 2012. (http://emnhungary.hu/sites/default/files/a_kulfoldi_diakok_bevandorlasarol_az_europai_unioba_2012.pdf letöltés dátuma: 2018.06.18.)